

การถอดบทเรียนการแก้ปัญหาหายาเสพติด กรณีศึกษา

กองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

สิรินญา ศิริบุรณ์²

ผศ.ดร. มุฮัมหมัดอิลยาส หน้าปริง³

ผศ.ดร. ปรัชญา ชุมนานเสียว⁴

ดร.สุชาติ ศรีอารณ์⁵

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การถอดบทเรียนการแก้ปัญหาหายาเสพติด กรณีศึกษากองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปรียบเทียบกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง (ระดับA) กับกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา (ระดับB) 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A เริ่มต้นมาจากผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงใน การคัดเลือกคณะกรรมการฯ มาจากมติประชาคมของสมาชิกในชุมชน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความเหมาะสม คณะกรรมการกองทุนฯปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการแก้ปัญหาหายาเสพติดในชุมชน ตั้งแต่กระบวนการประชาคมค้นหาผู้เสพยา บำบัดเยียวยา และติดตามผล มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักบัญชี และแสดงสถานะรายรับ-รายจ่ายเป็นปัจจุบัน โดยชี้แจงให้ที่ประชุมทราบทุกเดือน มีการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา ให้ความรู้กิจกรรมเพื่อเด็ก เยาวชนและกลุ่มเสี่ยง กิจกรรมช่วยเหลือฟื้นฟูจิตใจผู้เสพยาที่กลับตัว มีการส่งเสริมอาชีพ และมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนแม่ของแผ่นดิน

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน กองทุนแม่ของแผ่นดิน

¹ บทความจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การถอดบทเรียนการแก้ปัญหาหายาเสพติด กรณีศึกษา กองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือ ผศ.ดร. มุฮัมหมัดอิลยาส หน้าปริง

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

⁵ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B กองทุนแม่ของแผ่นดินเริ่มต้นมาจากมาจากความต้องการของหน่วยงานราชการ ไม่ได้มาจากความต้องการของคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินน้อย คณะกรรมการมาจากการแต่งตั้งไม่ได้มาจากการคัดเลือก ไม่ได้จัดทำระเบียบบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การใช้จ่ายเงินกองทุนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ และไม่ชี้แจงสถานะรายรับ-รายจ่าย การดำเนินกิจกรรมต่างๆส่วนใหญ่กองทุนแม่ไม่ได้ดำเนินการเอง ให้หน่วยงานราชการเป็นผู้ดำเนินการแทน มีการบำบัดรักษาโดยชุมชน แต่ไม่มีการเตรียมความพร้อมปรับแนวคิดของชุมชน เพื่อให้โอกาสอดีตผู้เสพยาเข้าไปสู่ชุมชน มีการทบทวนสรุปผลการดำเนิน แต่ไม่ได้นำมาผลที่สรุปได้ไปพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ประกอบด้วย ด้านผู้นำและแกนนำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชน การบริการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ด้านแรงบันดาลใจของคนในชุมชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานผู้รับผิดชอบ และด้านการสร้างเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ คนในชุมชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ยาเสพติด เกิดความเบื่อหน่ายต่อปัญหาที่ยาวนานและการแก้ปัญหาที่ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้นำหมู่บ้านและกรรมการกองทุนฯ มีความคิดเห็นขัดแย้งกันไม่ลงรอยกัน รวมไปถึงปัญหาผู้มีอิทธิพลในชุมชนที่มีส่วนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดระแวง ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติด นโยบายแก้ปัญหา ยาเสพติดของรัฐบาลซ้ำซ้อนกันหลาย หน่วยงานซึ่งต่างคนต่างทำ ไม่มีการวางแผนและบูรณาการการทำงาน ยิ่งหลายหน่วยงานยิ่งเรียกประชุมชาวบ้านบ่อย ยิ่งทำให้ชาวบ้านเบื่อหน่ายที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2547 เป็นนวัตกรรมการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนที่น้อมนำเอาพระบารมีของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงมาสู่ชุมชนเพื่อเป็นศูนย์รวมใจให้เกิดพลังความรักความสามัคคีในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยอาศัยแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก กล่าวคือคนในชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของตนเอง โดยมีหน่วยงานราชการมีเกี่ยวข้องให้การสนับสนุน

อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 22 หมู่บ้าน โดยมีการจัดระดับสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินของกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า มีกองทุนแม่ของแผ่นดินที่อยู่ในระดับเข้มแข็ง(ระดับA) มีระบบเฝ้าระวังยาเสพติดอย่างยั่งยืน และสามารถเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินได้ จำนวน 3 หมู่บ้าน/ชุมชน และเป็นกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา(ระดับB) จำนวน 19 หมู่บ้าน/ชุมชน

ด้วยเหตุที่ประมวณมาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา การแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษากองทุนแม่ของแผ่นดิน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเป็นการถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหายาเสพติด ผ่านการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A และระดับ B ของอำเภอนครหลวง โดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินทั้ง 2 ระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของกองทุนแม่ของแผ่นดิน รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินและแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินภายในตำบล อำเภอเดียวกัน และอื่นๆ ให้เข้มแข็งในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปรียบเทียบกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง (ระดับA) กับกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา (ระดับB)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุมประเด็น ดังนี้ เป็นการศึกษากองทุนแม่ของแผ่นดินที่ประสบความสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ อยู่ในระดับเข้มแข็ง (ระดับA) และกองทุนแม่ของแผ่นดินที่อยู่ในระดับต้องได้รับการพัฒนา (ระดับB) ระดับละ 2 กองทุน ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการแก้ปัญหายาเสพติดของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินและแนวทางในการแก้ไขปัญหา
2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มผู้ดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่ รวม 9 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการกองทุนแม่ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ(พัฒนากร) และสมาชิกกองทุนแม่ จำนวน 21 คน
3. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนสิงหาคม – กันยายน 2561
4. ขอบเขตด้านพื้นที่ กองทุนแม่ของแผ่นดินที่ระดับ A ได้คัดเลือก กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านดาด ม.6 ตำบลบ่อโพรง และชุมชนบ้านสาโร ม.5 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง ส่วนกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B คัดเลือกกองทุนแม่ของแผ่นดินชุมชนบ้านซุง ม.1 ตำบลบ้านซุง และบ้านสระขุด ม.4 ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง(ระดับ A) และกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา (ระดับ B) เปรียบเทียบระหว่างกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง (ระดับ A) กับกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา (ระดับ B) อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างยั่งยืน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. เพื่อเป็นประโยชน์แก่หมู่บ้าน/ชุมชนอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากองทุนแม่ของแผ่นดินต่อไป

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการการวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง (ระดับA) กับกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับต้องได้รับการพัฒนา (ระดับB) และศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน

2.ประชากรที่ใช้ศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ประกอบด้วย ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และเลขานุการกองทุนแม่ของแผ่นดิน 4 หมู่บ้าน จำนวน 8 คน สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 21 คน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอครหลวงที่รับผิดชอบนโยบายกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 1 คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะเปิด (Open-ended question) เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี และเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 3-4 คน ควบคู่ไปกับการทำบันทึกภาคสนาม เพื่อสรุปประเด็นที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้อย่างหลวมๆ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนแรก การศึกษาข้อมูล ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลหมู่บ้าน เช่น ข้อมูลสภาพแวดล้อม สถานที่ตั้ง สภาพพื้นที่ของหมู่บ้าน ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกองทุน

กฎระเบียบ ข้อบังคับและศึกษาจากเอกสารที่หมู่บ้านจัดทำไว้ รวมถึงเอกสารรายงานจากสำนักงานพัฒนาพัฒนาชุมชนอำเภอฯ

ขั้นตอนที่สอง สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยการพูดคุยสร้างความคุ้นเคย เพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด

ขั้นตอนที่สาม สัมภาษณ์ผู้ให้สำคัญตามประเด็นที่ได้ร่างไว้

ขั้นตอนที่สี่ ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนใช้ในการสรุปผลการสัมภาษณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิเคราะห์จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งจากเอกสารทางราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลด้านบริบทสภาพแวดล้อม หลังจากนั้นนำข้อมูลที่รวบรวมมาตรวจสอบ วิเคราะห์ สรุป และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แล้วเสนอเป็นผลการศึกษาต่อไป

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน เป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง มี วัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานจริงโดยใช้วิธีการสกัดเอาความรู้ และประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และ ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นรวมทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ให้บรรลุเป้าหมายการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนและเผยแพร่ได้ ในการถอดบทเรียนเน้นการพูดคุย สัมภาษณ์ เล่าเรื่อง จับประเด็นสังเคราะห์ให้ได้กระบวนการ วิธี ดำเนินงานจากบทเรียนหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา

แนวทางการแก้ปัญหาเสพติด โดยสรุปเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดมีมาหลายยุคหลายสมัยแตกต่างกันตามนโยบายของแต่ละรัฐบาลที่บริหารประเทศ เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดก็เปลี่ยนไป ถึงทำให้การดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กลไกรัฐบาลไม่สามารถจะขจัดยาเสพติด จึงทำให้ทุกรัฐบาลที่ผ่านมาได้เน้นให้ทุกภาคส่วน และ ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากเห็นว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบความสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากประชาชนทุกคน

แนวทางการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 พระองค์ท่านได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กับเลขาธิการ ป.ป.ส. จำนวนหนึ่งเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับประชาชน การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน มุ่งเน้นบทบาทภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยยึดหลักกระบวนการสันติวิธี คือไม่สร้างการกระทบกระทั่ง หรือสร้างความแตกหักระหว่างคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าหรือผู้เสพ มุ่งเน้นการให้อภัย การให้ออกสาจาก

ครอบครัว ชุมชน และสังคมถือเป็นพลังแห่งความรักความสามัคคี อันเป็นพลังที่สามารถต่อสู้เอาชนะปัญหาเสพติดที่บ่อนทำลายสังคมและประเทศชาติ

ผลการวิจัย

การถอดบทเรียนการแก้ปัญหาเสพติดกรณีศึกษากองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาดำเนินงานของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินทั้งระดับเข้มแข็ง(ระดับA) และกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องได้รับการพัฒนา (ระดับB) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ผลการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านการก่อกำเนิด จุดเริ่มต้นของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A กองทุนแม่ของแผ่นดินเริ่มต้นมาจากผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงในหมู่บ้าน หากอาศัยแต่หน่วยงานของรัฐมาแก้ปัญหาให้คงไม่เพียงพอ ชุมชนต้องเริ่มแก้ปัญหาด้วยตัวของชุมชนเอง โดยการใช้สันติ แตกต่างจากชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B กองทุนแม่ของแผ่นดินเริ่มต้นมาจากความต้องการของหน่วยงานราชการและผู้นำท้องถิ่นในขณะนั้น ไม่ได้มาจากความต้องการของสมาชิกในชุมชน

2. ด้านบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นเครือญาติ ผู้นำชุมชนเป็นต้นแบบที่ดีทั้งด้านความประพฤติ คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในชุมชนมีระดับทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี คนในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง การบริหารงานต่างๆคนในชุมชนจะเป็นผู้คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ยึดมติเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมเป็นหลัก ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และนักการเมืองท้องถิ่น ไม่มีความขัดแย้งกัน แตกต่างจากชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B โครงสร้างทางสังคมส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่ต่างคนต่างอยู่ มีประชากรแฝงเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพเป็นจำนวน ทำให้ขาดจิตสำนึกความเป็นชุมชน คนในหมู่บ้านมีความแตกแยกกันเป็น 2 ฝ่าย ทำให้ขาดความร่วมมือระหว่างกัน คนในชุมชนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คนในชุมชนมีความสนใจทางการเมือง และเข้าร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ไม่สนใจที่จะแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรม สนใจแต่เรื่องปากท้อง อีกทั้งยังมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและผู้นำชุมชน

3. ด้านการบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A การคัดเลือกคณะกรรมการฯ มาจากมติประชาคมของสมาชิกในชุมชน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม คณะกรรมการกองทุนฯปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการติดตามดูแลสมาชิกครัวเรือนอย่างใกล้ชิดเป็นประจำทุกเดือน โดยแบ่งครัวเรือนให้กรรมการรับผิดชอบ

บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีระเบียบบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นลายลักษณ์อักษร คนในชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนมาก ตั้งแต่กระบวนการประชาคมค้นหาผู้เสพยา บำบัดเสพยา และติดตามผล แตกต่างจากกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B การคัดเลือกคณะกรรมการฯ ไม่ได้มาจากมติของที่ประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการฯ ไม่ได้ติดตามดูแลสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอ ยังไม่ได้จัดทำระเบียบบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นลายลักษณ์ลายลักษณ์ สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินน้อย เนื่องมาจากการจัดตั้งไม่ได้มาจากความต้องการของชุมชน อีกทั้งมีปัญหาความไม่ไว้วางใจในตัวคณะกรรมการฯ

4. การบริหารเงินกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A มีจำนวนเงินขวัญถุงพระราชทานอยู่ครบเต็มจำนวน 8,000 บาท มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักบัญชี และแสดงสถานะรายรับ-รายจ่ายเป็นปัจจุบัน โดยชี้แจงให้ที่ประชุมทราบทุกเดือน สมาชิกร่วมสมทบทุนด้วยวิธีการแห่งศรัทธา(บริจาค) และมีการสมทบเงินด้วยวิธีแห่งปัญญา ด้วยการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่ากองทุนแม่ของแผ่นดินในวันแม่แห่งชาติทุกปี มีการบูรณาการเงินทุนชุมชนทุกกองทุนเข้าไว้ด้วยกันเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีการใช้จ่ายเงินกองทุนตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน และใช้ในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก แตกต่างจากกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B มีเงินพระราชทานขวัญถุงอยู่แต่ไม่ครบเต็มจำนวน มีการจัดทำบัญชีแบบง่าย และไม่ชี้แจงสถานะรายรับ-รายจ่ายสมาชิกในชุมชนร่วมสมทบทุนด้วยวิธีการแห่งศรัทธา(บริจาค) และการสมทบเงินด้วยวิธีแห่งปัญญา ด้วยการจัดงานทอดผ้าป่ากองทุนแม่เพียงครั้งเดียว

5. การดำเนินงานด้านยาเสพติด ชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A กองทุนแม่ของแผ่นดินมีการจัดกิจกรรมประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเป็นประจำทุกเดือน มีกิจกรรมกองทุนของแผ่นดินเพื่อเด็ก เยาวชน และกลุ่มเสี่ยง มีการค้นหาสำรวจผู้เสพยาเป็นประจำทุกเดือน มีการช่วยเหลือ,ฟื้นฟูจิตใจผู้เสพที่กลับตัว ให้ได้รับการบำบัดรักษาด้วยวิธีการของชุมชนตามหลักสันติวิธี และเตรียมความพร้อมเพื่อให้โอกาสคนกลุ่มนี้กลับเข้าสู่ชุมชน กองทุนฯ มีการส่งเสริมอาชีพ และมีงานให้ทำสำหรับกลุ่มผู้เสพผู้ค้าที่กลับตัวกลับใจ แตกต่างจากชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B มีหน่วยงานราชการเข้ามาประชุมให้ความรู้ด้านยาเสพติด กองทุนแม่ฯ ไม่ได้ดำเนินการเอง มีการค้นหา/สำรวจผู้เสพเพื่อบำบัดปีละ 1 ครั้ง มีการช่วยเหลือผู้เสพที่กลับใจให้ได้รับการบำบัดรักษา แต่ชุมชนไม่มีการเตรียมความพร้อมปรับแนวคิดของชุมชน เพื่อให้โอกาสคนกลุ่มนี้กลับเข้าสู่ชุมชน ไม่ได้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพ

6. ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนแม่ของแผ่นดิน หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับเข้มแข็ง(ระดับ A) มีองค์กรหรือหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินหมู่บ้านอื่นๆมาศึกษาดูงานบ่อยครั้ง เพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับกองทุนแม่ของแผ่นดินของหมู่บ้านอื่นๆทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาค

คนในชุมชนที่เป็นจิตอาสา สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ทั้งปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชนที่และอดีตผู้เสพที่กลับใจ และมีการทบทวน วิเคราะห์ สรุปผลการดำเนินงาน เป็นประจำ แตกต่างจากหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับB มีการเชื่อมโยง เป็นเครือข่ายกับกองทุนแม่ของแผ่นดินของหมู่บ้านอื่นๆเฉพาะในอำเภอนครหลวงเท่านั้น มีคนในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นวิทยากร แต่ยังไม่ได้ทำหน้าที่ เพราะส่วนใหญ่การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน จะมีหน่วยงานราชการภายนอกเข้ามาดำเนินการให้ ซึ่งมีวิทยากรของหน่วยงานอยู่แล้ว และมีการทบทวน สรุปผลการดำเนิน ปีละ1ครั้ง แต่ไม่ได้นำผลที่สรุปได้ไปพัฒนา หรือปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1. เกิดจากผู้นำชุมชนและแกนนำที่เข้มแข็ง มีการบริหารกองทุนในรูปแบบคณะกรรมการ โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และทำงานกันเป็นทีม ร่วมกันวางแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ร่วมกันดูแลครัวเรือนสมาชิกของกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างใกล้ชิด 2. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสามัคคี การเปิดใจการแจ้งข้อมูล นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดที่ประสบความสำเร็จ 3. ด้านศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชน ด้วยการใช้ศักยภาพทุนชุมชนที่หลากหลายทั้งทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ รวมถึงการบูรณาการกองทุนการเงินในเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมการดูแลสมาชิกในหมู่บ้านไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด 4. ด้านการบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน การบริหารงานด้วยความโปร่งใส เคารพกฎ ระเบียบที่ร่วมกันตั้งขึ้น มีการวางแผนการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี รวมถึงมีการติดตามผลเป็นประจำ 5. ด้านแรงบันดาลใจของคนในชุมชน การใช้แรงบันดาลใจในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด โดยใช้ความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อแสดงสำนึกต่อพระมหากษัตริย์คุณ 6. ด้านการสนับสนุนจากภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานผู้รับผิดชอบ และ ด้านการสร้างเครือข่ายชุมชน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน แนวทางการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของหมู่บ้าน อื่นๆ ตลอดจนเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1. ผู้นำหรือกรรมการกองทุนฯที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีความสามารถในการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อย เนื่องจากมากการจัดตั้งกองทุนไม่ได้มาจากความต้องการของคนในชุมชน และเมื่อไม่ได้มาจากความต้องการ คนจึงไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในโครงการ เมื่อขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก จึงทำให้ขาดความสามัคคี ความเป็นเจ้าของร่วม และความไม่แน่ใจ เชื่อใจ ขาดความร่วมมือในการดำเนินงาน 3. การดำเนินงานหลายๆด้านต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอก ทั้งด้านเงินสนับสนุน และด้านการเป็นวิทยากร

ให้ 4.การดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่องของชุมชน/หมู่บ้าน ขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนกลับไปสู่ความอ่อนแอ เป็นช่องทางให้ปัญหายาเสพติดกลับมาได้อีก อีกทั้งคณะกรรมการที่บริหารจัดการกองทุนไม่ได้คัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถบริหาร ทำให้การบริหารจัดการกองทุนไม่ประสบความสำเร็จ

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนแม่ของแผ่นดิน จากการศึกษาพบว่าพบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ปัญหาและอุปสรรคภายในชุมชน คนในชุมชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติด เกิดความเบื่อหน่ายต่อปัญหาที่ยาวนานและการแก้ปัญหาที่ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้นำหมู่บ้านและกรรมการกองทุนฯมีความคิดเห็นขัดแย้งกันไม่ลงรอยกัน รวมไปถึงปัญหาผู้มีอิทธิพลในชุมชนที่มีส่วนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดระแวง ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนนโยบายแก้ปัญหายาเสพติดของรัฐบาลซ้ำซ้อนกันหลาย ซึ่งต่างคนต่างทำ ไม่มีการวางแผน และบูรณาการการทำงาน ยิ่งหลายหน่วยงานยิ่งเรียกประชุมชาวบ้านบ่อย ยิ่งทำให้ชาวบ้านเบื่อหน่ายที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

การอภิปรายผล

ผลการศึกษา การถอดบทเรียนการแก้ปัญหายาเสพติด กรณีศึกษากองทุนแม่ของแผ่นดิน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน พบว่า กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ A เริ่มต้นมาจากผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงใน การคัดเลือกคณะกรรมการฯ มาจากมติประชาคมของสมาชิกในชุมชน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความเหมาะสม คณะกรรมการกองทุนฯปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับ วิเชียร แสงโชติ (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กร : ศึกษากรณีสมาชิกสหพันธ์สหกรณ์จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีต่อผลสำเร็จและความเข้มแข็งของสหกรณ์ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหพันธ์สหกรณ์ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ ร่างกฎกติกา วางแผน ร่วมควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ตั้งแต่กระบวนการประชาคมค้นหาผู้เสพยา บำบัดเยียวยา และติดตามผล มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักบัญชี และแสดงสถานะรายรับ-รายจ่ายเป็นปัจจุบัน มีระเบียบกองทุนฯ เป็นลายลักษณ์อักษร โดยชี้แจงให้ที่ประชุมทราบทุกเดือน สอดคล้องกับกึ่งกาญจน์ นาเอี่ยม และคณะ (2551) ศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม พบว่าการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพจะมีหลักเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกภาพ การรับเงิน การจ่ายเงินของคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน การกู้ยืมเงิน และการชำระคืนเงินกู้การจัดทำบัญชีของกองทุน การตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ ของกองทุนหมู่บ้าน และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง มีการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งด้านการ

ให้ความรู้กิจกรรมเพื่อเด็ก เยาวชนและกลุ่มเสี่ยง กิจกรรมช่วยเหลือฟื้นฟูจิตใจผู้เสพที่กลับมา มี การส่งเสริมอาชีพ และมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนแม่ของแผ่นดิน

กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B กองทุนแม่ของแผ่นดินเริ่มต้นมาจากมาจากความต้องการของหน่วยงานราชการ ไม่ได้มาจากความต้องการของคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินน้อย คณะกรรมการมาจากการแต่งตั้งไม่ได้มาจากการคัดเลือก ไม่ได้จัดทำระเบียบบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นลายลักษณ์ลักษณ์ ไม่ได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การใช้จ่ายเงินกองทุนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ และไม่ชี้แจงสถานะรายรับ-รายจ่าย การดำเนินกิจกรรมต่างๆส่วนใหญ่กองทุนแม่ไม่ได้ดำเนินการเอง ให้หน่วยงานราชการเป็นผู้ดำเนินการแทน มีการบำบัดรักษาโดยชุมชน แต่ไม่มีการเตรียมความพร้อมปรับแนวคิดของชุมชน เพื่อให้โอกาสอดีตผู้เสพกลับไปเข้าสู่ชุมชน มีการทบทวนสรุปผลการดำเนิน แต่ไม่ได้้นำผลที่สรุปได้ไปพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน สอดคล้องกับชาญวิทย์ ทองโชติ และ ภาวิณณ์ณัฐ เวชวิฐาน (2555) การศึกษาความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าคณะกรรมการและสมาชิกองค์กรการเงินชุมชนในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ยังขาดความตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร กล่าวคือ องค์กรการเงินส่วนใหญ่มีการดำเนินงานตามรูปแบบเดิม ๆ เพียงแค่ให้องค์กรอยู่รอด แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กร การหาโอกาสใหม่ ๆ ที่จะนำพาองค์กรสู่ความเข้มแข็ง

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1. เกิดจากผู้นำชุมชนและแกนนำที่เข้มแข็ง มีการบริหารกองทุนในรูปแบบคณะกรรมการ โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และทำงานกันเป็นทีม ร่วมกันวางแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ร่วมกันดูแลครัวเรือนสมาชิกของกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างใกล้ชิด แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้นำหรือกรรมการกองทุนที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และไม่มีความสามารถในการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน ส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานกองทุนแม่ของแผ่นดินสอดคล้องกับการศึกษาของ กิ่งกาญจน์ นาเอี่ยม และคณะ (2551) ศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลลำพญา อ.บางเลน จ. นครปฐม ผลการศึกษาปัจจัยในด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านประสบความสำเร็จ คือผู้นำของหมู่บ้าน ควรจะเป็นผู้ที่มีความเสียสละ ซื่อตรง อุทิศเวลาทำงานเพื่อส่วนรวมผู้นำจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือนไวใจ มีความรับผิดชอบ ประสานงานเก่ง

2. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสามัคคี การเปิดใจการแจ้งข้อมูล นำไปสู่การแก้ไขปัญหาเสพติดที่ประสบความสำเร็จซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิสัย

พรหมสุวรรณ (2551 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันและแก้ไข ภัยพิบัติ พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็ง แต่ในทางตรงข้ามกันหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B การมีส่วนร่วมของ ประชาชนมีน้อย เนื่องจากมากการจัดตั้งกองทุนไม่ได้มาจากความต้องการของคนในชุมชน และเมื่อไม่ ได้มาจากความต้องการ คนจึงไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในโครงการ เมื่อขาดการมีส่วนร่วม ของสมาชิก จึงทำให้ขาดความสามัคคี ความเป็นเจ้าของร่วม และความไม่แน่ใจใจ ขาดความร่วมมือ ในการดำเนินงาน เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินล้มเหลว

3. ด้านศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชน ด้วยการใช้ศักยภาพชุมชนที่หลากหลายทั้งทุน มนุษย์ ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ รวมถึงการบูรณาการกองทุน การเงินในเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมการดูแลสมาชิกในหมู่บ้านไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแต่ในทางตรง ข้ามกันหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับ B การดำเนินงานหลายๆด้านต้องพึ่งพาหน่วยงาน ภายนอก ทั้งด้านเงินสนับสนุน และด้านการเป็นวิทยากรให้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วีระพันธุ์ อันธ์ (2546 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคม เป็นหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการ ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

4. ด้านการบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน การบริหารงานด้วยความโปร่งใส เคารพกฎ ระเบียบที่ร่วมกันตั้งขึ้น มีการวางแผนการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี รวมถึงมีการติดตามผลเป็น ประจำทำให้การดำเนินงานกองทุนแม่ประสบความสำเร็จ แต่ในทางตรงข้ามหมู่บ้านกองทุนแม่ ของแผ่นดินระดับ B การปฏิบัติการที่ไม่ต่อเนื่องของชุมชน/หมู่บ้าน ขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง ทำ ให้ชุมชน/หมู่บ้านกลับไปสู่ความอ่อนแอ เป็นช่องทางให้ปัญหาเสพติดกลับมาได้อีก อีกทั้ง คณะกรรมการที่บริหารจัดการกองทุนไม่ได้คัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาบริหาร ทำให้การ บริหารจัดการกองทุนไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรีญา โสภณา (2548 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการกองทุน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งในระดับมาก

5. ด้านแรงบันดาลใจของคนในชุมชน การใช้แรงบันดาลใจในการทำงานป้องกันและแก้ไข ภัยพิบัติ โดยใช้ความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อแสดงสำนึกต่อพระมหา กรุณาธิคุณ สอดคล้องกับการสร้างความเข้าใจต่อคุณค่าของกองทุนแม่ของแผ่นดิน (กรมการพัฒนา ชุมชน, 2555) โดยกำหนดกลยุทธ์ คือ ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึก ความจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์

6. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานผู้รับผิดชอบร่วมเป็นที่ปรึกษาให้ คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นประจำ ทุกปี ร่วมติดตามผลการดำเนินงานทุกเดือน

7. ด้านการสร้างเครือข่ายชุมชน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์การดำเนินงาน กองทุนแม่ของแผ่นดิน แนวทางการแก้ไขภัยพิบัติของหมู่บ้านอื่นๆ ตลอดจนเสริมสร้าง

กำลังใจซึ่งกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวพัทธ์ พนมวัน ณ อยุธยา (2557) โดยศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้สรุปถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะต้องทำเป็นกระบวนการ เป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง มีเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพิ่มเพื่อน เพิ่มเครือข่าย ขยายพลังชุมชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาทำได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินควรจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอบรม หนุนเสริมความรู้ กิจกรรมป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเสี่ยง กิจกรรมการแก้ไข กิจกรรมการบำบัดฟื้นฟู กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมสาธารณสุขประโยชน์ ส่วนราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรช่วยเหลือด้านองค์ความรู้ต่างๆ เช่น ด้านการเป็นวิทยากรกระบวนการ ด้านการจัดทำบัญชีของกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ต้องทำตามหลักบัญชี เป็นต้น ให้แก่ผู้นำในชุมชน และเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างสม่ำเสมอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่วนร่วมมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้การบริหารงานของกองทุนเกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ การก่อตั้งกองทุนแม่ของแผ่นดินควรมาจากความต้องการของสมาชิกในชุมชน เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ควรให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีงบประมาณบริหารและพัฒนาท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานกองทุนแม่ของแผ่นดินมากขึ้น ควรดำเนินงานโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินบูรณาการร่วมกับโครงการชุมชนเข้มแข็ง ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งมีการดำเนินการอยู่แล้วทั่วประเทศ ให้เป็นวาระเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างกระแสให้ประชาชนได้รับทราบถึงปรัชญาแนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดินได้อย่างกว้างขวาง และควรมีการจัดการองค์ความรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินที่ประสบผลสำเร็จ เผยแพร่ให้หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของกองทุนอื่นๆ ที่ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ เพื่อเปรียบเทียบว่ามีความเหมือน หรือแตกต่างจากปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างไร

2. ควรมีการศึกษากลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินในหมู่บ้านอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ใกล้เคียงกับอำเภอนครหลวง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2555). *แนวทางการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ : กิ่งกาญจน์ นาเอี่ยม, วันเพ็ญ อ่ำเอี่ยม, สุนีย์ สมานทรัพย์ และพิมพ์นารา พิบูลจิราภานต์ (2551). *ศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลลำพญา อ.บางเลน จ. นครปฐม*
- เจน รัตน์พิเชษฐชัย. (2555) *กองทุนแม่ของแผ่นดินกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด* ชาญวิทย์ ทองโชติ และ ภาวิชนันธุ์ เวชวิฐาน .(2555) *การศึกษาความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- ธนกฤต พลเยี่ยม. (2552). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด* กรณีศึกษา : บ้านกุดค้ำ ตำบลกุดค้ำ อำเภอภูพาน จังหวัดกาฬสินธุ์. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม.(ยุทธศาสตร์การพัฒนา).มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- ประภาพรรณ อุ่นอบ. 2552 *แนวคิดและวิธีวิทยาการถอดบทเรียน*. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประสิทธิ์ มะโนกิจ. (2553). *ความเข้มแข็งของชนเผ่าปกากะญอในการแก้ไขปัญหาเสพติด* : กรณีศึกษาบ้านแม่สายนาเลา ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่.
- ปรียา โสภณา. (2548). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนจังหวัดอุบลราชธานี*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม.(สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พิสัย พรหมสุวรรณ. (2551). *การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด* : กรณีศึกษาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านหนองขาม กิ่งอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. สารนิพนธ์ปรินญาณินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขา บริหารงานยุติธรรม). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจารณ์ พาณิช. (2556) .*การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร*. กรุงเทพมหานคร
- วีระ นิใจไตรรัตน์. (2553). *คู่มือการถอดองค์ความรู้ชุมชน*. กรุงเทพมหานคร
- วีระพันธ์ อันติ. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ของพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์*.ปรินญาณินพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. สถาบันราชภัฏสกลนคร
- ลินดา สุทธิกาญจน์. (2550). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนปลอดภัยเสพติด : ศึกษากรณีชุมชนนันทเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปรินญาณินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนา). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ศุภวัลย์ พลายน้อย. (2556). *นวัตกรรมการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่งจำกัด
- สุพัตร์ พนมวัน ณ อยุธยา. (2557) .*การแก้ไขปัญหาเสพติด* .ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

อธิวัฒน์ เจียวิวรรณกุล.(2553).รายงานการถอดบทเรียนประสบการณ์เด่น (Best Practices)“ด้านการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคมป้องกันยาเสพติด”.สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ป.ป.ส.)